

Elevi timișoreni în Decembrie 1989 (Partea a III-a)

For seven students of Timișoara the joy given by the winter holiday and the first Christmas celebrated in freedom was brutally cut off by the killing bullets fired on the devastating order of the officials who supported the regime that fell on December 22nd 1989 and who immediately adhered to the new regime that was settled on that very day. Innocent children and young people aged 9 to 18, who had barely enjoyed the first days of their long-expected winter holidays and who had been raised and educated in the cult of the Soviet Ded Moroz (Father Frost), stood no chance of celebrating Santa Clause, for the first times in their lives, and enjoying his first priceless gift for the Romanians: the FREEDOM.

Their life was brutally cut off in December 1989, although they did not attack military units or public institutions, they were no threats to the national security or to the "revolutionary conquests". Their only fault was that they dared to speak up their mind or that they actually lived in a regime that put the power and privileges above the lives of its citizens.

Key-words: Revolution, Timișoara, students, martyr-heroes, Claudiu Vărcuș, Constantin Iosub, Luminița Florina Boțoc, Eugen-Francisc Nagy, Monica Gabriela Tako, Silviu Sebastian Iordan, Laura Andreea Negruțiu.

Cuvinte-cheie: revoluție, Timișoara, elevi, eroi-martiri, Claudiu Vărcuș, Constantin Iosub, Luminița Florina Boțoc, Eugen-Francisc Nagy, Monica Gabriela Tako, Silviu Sebastian Iordan, Laura Andreea Negruțiu.

I. Elevi eroi-martiri în ultima vacanță de Moș Gerilă

Pentru șapte elevi timișoreni bucuria vacanței și a primului Crăciun sărbătorit în libertate a fost oprită de gloanțe ucigașe trase din ordinul criminal al susținătorilor regimului prăbușit în 22 decembrie 1989 și al celui instaurat în aceeași zi. Ființe inocente, cu vârste între 9 și 18 ani, abia plecate de pe băncile școlilor într-o mult așteptată vacanță, educați în cultul lui Moș Gerilă, nu au mai avut șansa de a-l sărbători, pentru prima dată, pe Moș Crăciun și de a se bucura de darurile lui, între care cel mai de preț a fost LIBERTATEA.

Viața le-a fost curmată în Decembrie 1989, deși nu au atacat unități militare sau instituții publice, nu reprezentau niciun pericol pentru securitatea națională sau pentru „cuceririle revoluționare”, singura lor vină fiind aceea că au îndrăznit să spună ceea ce gândeau sau că trăiau într-un regim ce punea mai presus menținerea puterii și a privilegiilor decât viața cetățenilor săi.

CLAUDIU VĂRCUȘ (1974-1989)

S-a născut la 8 octombrie 1974 în comuna Periam, într-o familie cu doi frați și o soră mai mică. Mama sa, Aurica Vărcuș, îl descrie ca pe un copil „din cale-afară de vesel. Își iubea frații, era tandru. Nu exista să uite să-și sărute mama de câte ori intra sau ieșea din casă. Sărbătorile de iarnă le umplea cu glumele și giumbușlucurile sale. În acel decembrie, curios cum era, și-a luat bicicleta și a plecat în oraș cu prietenii. Să vadă ce se întâmplă pe străzi. Era îmbrăcat într-un trening și avea otteri în picioare”¹. În decembrie 1989 era elev la Liceul Industrial Nr. 9 din Timișoara.

În după-amiaza zilei de 17 decembrie 1989, Claudiu a plecat de acasă, din zona Girocului, spunând că merge la niște prieteni, deoarece vremea era frumoasă. În acel moment, familia nu avea nicio informație referitoare la evenimentele din Timișoara. El a plecat, cu acei prieteni, spre centrul orașului, alăturându-se demonstrațiilor din fața catedralei. Aici, pe trecerea de pietoni aflată între catedrală și Cinematograful „Capitol”, a fost rănit, în jurul orei 19,00.

¹ Copiii și revoluția în „Memorial 1989. Buletin științific și de informare”, nr. 1(3)/2008, p. 88.

Când s-a tras asupra sa, Claudiu a strigat: „M-a împușcat” și s-a prăbușit pe asfalt. Victor Mitran, angajat civil la o unitate militară, l-a auzit și s-a târât pe burtă până lângă el și, când a încetat focul, l-a tras pe iarbă lângă catedrală. De acolo, cu o mașină particulară a fost dus la Spitalul de Ortopedie, iar mai târziu, cu o salvare, la Spitalul Județean.² Drama lui Claudiu familia o va cunoaște peste câteva zile, așa cum va mărturisi mama sa la proces: „Vecinul Mitran nu mi-a spus că fiul meu, Claudiu, a murit pe loc. Zice că a căzut jos. Era și el trântit pe burtă. S-a tras până lângă copil și l-a apucat de mână. Mi-a spus că, în momentul ăla, a simțit cum viața din copil a trecut în el... așa de tare îl strângea de mână”³.

Familia lui Claudiu l-a așteptat cu îngrijorare toată noaptea, îngrijorare sporită de faptul că pe Calea Girocului se trăgea ca la război. A doua zi dimineța, pe la ora 6,30, Adrian, fratele mai mare, a mers să ia lapte și în stradă a auzit că Claudiu a fost împușcat și dus la Spitalul Județean. Din acel moment începe calvarul mamei, care timp de patru zile își caută, cu disperare și îndârjire, fiul de 15 ani.

Înainte de a se lumina de ziuă ajunge la Spitalul Județean, unde află, la fel ca alți timișoreni care își căutau rudele, că la ora 10,00 se va afișa o listă cu răniții și morții. În locul listelor cu morți și răniți, cei aflați în curtea spitalului, care era înconjurat de militari și milițieni, au fost amenințați cu împușcarea, așa cum consemnează și ziarul „Timișoara” din 4 octombrie 1990: „Dna Vărcuș, mama lui Claudiu, relatează ce i s-a întâmplat în 18 dimineța la Spitalul Județean. Cei ce așteptau relații despre morți și răniți au fost amenințați cu arma. Nu durează mult și, la consemnarea declarației, președintele instanței îi cere dnei Vărcuș să-l recunoască pe individ. Dumneaei declară că i-a văzut poza în ziar și că milițianul în cauză este Veverca Iosif! După ce ezită puțin în fața boxei, femeia pune mâna pe Veverca: «Acesta e, spune ea, sigur el este!». La afirmația președintelui, cum că «nu este prima persoană care pune mâna pe dumneata» (a pune mâna în sensul de a-l recunoaște), Veverca a declarat: «Mie îmi convine!»⁴.

După aceste amenințări, Aurica Vărcuș pleacă de la Spitalul Județean și se duce la celelalte spitale din Timișoara, apoi la Penitenciar și la Miliția Municipiului Timișoara. Marți face același traseu, dar fără niciun rezultat. Miercuri dimineța revine la Spitalul Județean, chiar dacă începe să fie privită cu suspiciune și de către personalul angajat, așa cum îi va mărturisi și fiica sa: „Să știi că toată lumea deja ne cunoaște pe-aici și deja spune: «Uite, iarăși vine femeia aceea nebună!»⁵. În fața spitalului are neplăcuta surpriză de a-l reîntâlni pe maiorul Veverca, care i-a cerut pe un ton răstit să se îndepărteze de spital, sugerându-i, în același timp, că ar fi posibil ca fiul ei să fi fugit peste graniță. Replica femeii îndurerate și revoltate de comportamentul grobian al militarului nu s-a lăsat așteptată: „Puteai să treci dumneata peste graniță, copilul meu, la 15 ani, și era plecat numai în training, bineînțeles că n-a avut ideea de a pleca peste graniță”⁶. De la spital, mama și fiica s-au dus la Miliția Municipiului și, de acolo, la Penitenciarul Timișoara, unde li s-a spus că li s-a dat drumul celor care au fost reținuți în zilele anterioare.

Joi dimineța, când Aurica Vărcuș revine la Spitalul Județean, constată cu surpriză că nu mai erau cordoanele de milițieni și militari. Timișoara era un oraș liber, iar în balconul Operei se constituise prima formațiune politică democratică, Frontul Democratic Român. Atitudinea angajaților spitalului se schimbă radical, astfel că Aurica Vărcuș poate consulta la registratură lista cu morți și răniți. Mai mult, fiului cel mare i se permite să meargă din salon în salon să-și caute fratele.

² *Procesul de la Timișoara*, vol. V, Ediție îngrijită de Miodrag Milin, Timișoara, Editura Mirton, 2007, p. 2852.

³ *Ibidem*, p. 2860.

⁴ „Timișoara”, anul I, nr. 110 din 4 octombrie 1990; vezi și Lucian-Vasile Szabo, *Jurnaliști, eroi, teroriști... Revoluția de la Timișoara în presa locală*, Timișoara, 2009, p. 134.

⁵ *Procesul de la Timișoara*, vol. V..., p. 2854.

⁶ *Ibidem*, p. 2855.

Din păcate, Claudiu nu a fost găsit în saloanele spitalului, ci la morgă, împușcat în piciorul stâng și în umărul stâng, gloanțele ieșite prin spate producându-i o ruptură în formă de „L”.

La 20 de ani de la această tragedie a familiei Vărcuș, sora lui Claudiu povestește drama petrecută într-un moment în care zeci de mii de timișoreni erau convinși că revoluția lor va triumfa: „Abia joi, pe 20⁷, când s-a declarat victoria, bunica mea a reușit să intre în morga spitalului și să îl găsească. Lumea pe străzi era bucuroasă, oamenii se îmbrățișau, strigau «Victorie!», dar eu cu mama ne întorceam acasă plângând. Pentru noi revoluția avea o altă față. A durerii. Ne-am declarat totuși norocoși că fratele meu nu a fost furat și dus la București, ca și mulți alți eroi. Cred că mama mea înnebunea dacă nu îl putea măcar vedea, dacă nu avea măcar unde să îi pună o floare”⁸.

Familia Vărcuș nu a avut parte de liniște nici măcar la înmormântare, așa cum își amintește sora lui Claudiu: „Sâmbătă, când s-au dus ai mei să îl îngroape pe Claudiu, au mers ca în vreme de război, din tufiș în tufiș, se opreau des, să se asigure că pot trece. Slujba a fost mai rapidă ca de obicei. Se auzeau împușcăturile așa aproape! Eu rămăsesem acasă și, deși când e un mort, nu e voie să aprinzi televizorul, eu totuși am avut voie să îl deschid, ca să îmi treacă frica. Și să văd ce e la București”⁹.

Nici după 20 de ani mezină familiei nu poate uita Crăciunul trist din Decembrie 1989 și dispariția tragică și fără sens a fratelui său: „Îmi amintesc că în acel an am primit de la autorități un brad cum nu am mai văzut niciodată. Noi cumpăram molizi și era o.k. Dar atunci a fost prima dată când am avut un brad adevărat. Mare până în tavan. Și am primit multe dulciuri și portocale, de era ca în visele noastre de copii. Și, totuși, aș fi preferat să am un molid și câteva dulciuri, dar să mai pot merge cu Claudiu cu colinda. Mă opresc aici. Căci îmi curg lacrimi pe obraz. Timpul nu șterge durerea pierderii celor dragi. Mai ales când ne sunt răpiți brusc și, într-un fel, fără sens”¹⁰.

CONSTANTIN IOSUB (1971-1989)

S-a născut la 6 februarie 1971 în localitatea Liteni, județul Suceava, dar s-a stabilit împreună cu mama sa, Anica Obreja, în Chișoda, unde termină 7 clase în anul 1986. În decembrie 1989 era elev la Liceul Industrial Nr. 8 Timișoara, azi Colegiul Tehnic de Vest¹¹.

În ziua de 17 decembrie, la ora 16,30, pleacă de acasă la catedrală pentru a audia un concert de colinde. Seara va fi împușcat mortal în zona catedralei, iar cadavrul va fi transportat la morgă. Potrivit raportului medico-legal nr. 994/22 din 18.12.1989 moartea a fost violentă și s-a datorat plăgilor împușcate de la nivelul gâtului și toracelui, cu hemoragie internă și externă consecutivă. Același document precizează că moartea data de o zi, iar împușcarea s-a executat de la distanță, cu armă cu glonț, din partea postero-laterală dreaptă.¹² Victima a avut buletinul de identitate asupra sa, lucru confirmat și prin declarația dată de mama sa: „Am auzit că a fost împușcat mortal în seara de 17 decembrie 1989. Când, în cele din urmă, ni s-a permis accesul în morga Spitalului Județean, acolo i-am găsit numai buletinul de identitate. Cadavrul nu i l-am mai aflat, în ciuda tuturor căutărilor”¹³.

⁷ Corect este joi, 21 decembrie 1989.

⁸ <http://italiaromania.com/forum/topic.asp>, 12.03.2012.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Arhiva Colegiului Tehnic de Vest.

¹² Arhiva Memorialului Revoluției din Timișoara (A.M.R.T.), dosar 364/P/1991.

¹³ Romeo Bălan, *Victimele libertății*, Timișoara, Editura Artpress, 2009, p. 33 (în continuare: Romeo Bălan, *Victimele Libertății...*).

Din păcate, deși cadavrul a fost identificat, el nu a fost încredințat familiei pentru a fi îngropat creștinește, fiind sustras și incinerat la Crematoriul „Cenușa” din București, alături de alte 42 de cadavre, iar cenușa aruncată într-o gură de canal de la Popești-Leordeni.

LUMINIȚA FLORINA BOȚOC (1976-1989)

Pentru Luminița Boțoc, elevă în clasa a VIII-a la Școala Generală Nr. 7 din Timișoara, ziua de 17 decembrie 1989 avea să fie „prima zi de vacanță”, dar și „ultima zi de viață”¹⁴. Fiind duminică, dimineața hotărâse să meargă la slujba de la catedrală, împreună cu sora sa geamănă, Cristina. Cele două surori au plecat spre catedrală, dar după câțiva metri de mers împreună, Luminița s-a răzgândit și s-a îndreptat spre Calea Lipovei. A revenit acasă în jurul orei 15,00 și i-a povestit mamei sale că în oraș se întâmplă lucruri neobișnuite, deoarece a văzut foarte multă lume adunată.

În jurul orei 19,30, un grup de manifestați trece prin cartierul în care locuia familia Boțoc, scandând lozinci împotriva regimului dictatorial. La rugămințile și insistențele fetelor, tatăl le dă consimțământul să iasă în stradă. Luminița a coborât imediat și s-a alăturat grupului de manifestați care se deplasa pe Calea Lipovei. Din păcate, „în mai puțin de o oră, fetița de 13 ani, plecată să vadă Revoluția pe Calea Lipovei, intra în primele statistici macabre ale aceluia 17 decembrie. Un glonț rătăcit în haos s-a oprit în inima Luminiței...”¹⁵. Momentul tragediei este povestit de sora geamănă, Cristina: „Sora mea a vrut să fugă, a vrut să intre într-un bloc și a fost împușcată la câțiva metri de intrarea în bloc. Toată lumea s-a retras și, după ce au mai încetat focurile, au mers și au pus-o pe o bancă. A fost transportată cu o salvare la Clinici (Spitalul Clinicile Noi – n.n.). Au fost persoane care au fost cu ea în salvare, eu cunosc o doamnă care a fost rănită în picior. Cred că a fost dusă la Clinici și ascunsă în unul din frigiderele lor, pentru că toți morții din ziua de 17 au fost duși la București, altfel nu-mi explic de ce nu a fost dusă la București”¹⁶.

Luminița Boțoc a fost împușcată alături de alte șase persoane în zona Complexului Comercial de pe Calea Lipovei. Trupul i-a fost luat de pe jos, pus pe o bancă și, la final, ridicat de o salvare. Moartea a fost violentă și s-a datorat hemoragiei interne consecutive unei plăgi împușcate toracice¹⁷.

Familia a așteptat toată noaptea întoarcerea fiicei, amăgindu-se cu speranța că poate a rămas la vreo prietenă. Dimineața, Virgil Boțoc s-a dus în Calea Lipovei și s-a întâlnit cu un coleg, care i-a povestit că s-a tras în mulțime și că au fost morți. Colegul Ștefan Avădanei i-a mărturisit că printre morți se afla și o fată cu fâș roșu, așa cum era îmbrăcată Luminița, și că toți răniții și morții au fost duși la Clinicile Noi. În timp ce surorile ei o căutau pe la colegii de școală, tatăl află că Luminița a fost trimisă la morga Spitalului Județean.¹⁸

În 19 decembrie, mama și sora geamănă au mers la morga Spitalului Județean pentru a o căuta pe Luminița. Acolo a fost preluată de un militar, care a cerut detalii despre împrejurările dispariției fetei. Răspunsurile militarului au bulversat-o și mai mult pe Maria Boțoc: „Doamnă, mergeți acasă, că, dacă se află ceva, o să vă anunțăm sau o să vină fetița acasă! Și mi-a spus atunci: poate fetița dumneavoastră a trecut granița. Zic: nu se poate un copil de 13 ani să treacă granița, că la noi în casă nici nu s-a vorbit de așa ceva niciodată”¹⁹.

¹⁴ *Memorial 1989...*, nr. 1(4)/2009, p. 119.

¹⁵ Lavinia Rotaru, Vlad Soicescu, *Copii care s-au jucat de-a sfârșitul lumii*, în „Evenimentul zilei”, nr. 5743 din 16 decembrie 2009.

¹⁶ <http://www.memorialulrevolutiei.ro>, interviu realizat de Adrian Onica în 9 aprilie 1997 cu Cristina Boțoc.

¹⁷ Romeo Bălan, *Victimele libertății...*, p. 92.

¹⁸ Marius Mioc, *Revoluția din Timișoara. Așa cum a fost*, Editura Brumar, Timișoara, 1997, p. 95.

¹⁹ *Memorial 1989...*, nr. 1(4)/2009, p. 120.

Trecută la categoria morților neidentificați, din cauza constituției fizice neobișnuite pentru vârsta sa, deoarece făcea sport de performanță, karate și handbal, Luminița Boțoc a fost îngropată pe 28 decembrie 1989 într-o groapă comună în Cimitirul Eroilor. În 15 ianuarie 1990, Virgil Boțoc află de la un coleg de serviciu că fiica sa a fost identificată într-o groapă comună din Cimitirul Eroilor. Ajuns în cimitir, Virgil Boțoc va suferi primul șoc la vederea trupului fiicei sale, aflată într-un sicriu scos din groapa comună. Bolnav de hepatită, îndurerat de pierderea fiicei și încolțit de remușcări pentru consimțământul dat fetelor de a ieși în stradă în seara zilei de 17 decembrie, Virgil Boțoc a încărunțit pe loc. „El a iubit-o foarte mult. Și mereu mă întreba dacă oare o să se mai întâlnească cu ea”, mărturisește mama Luminiței, Maria Boțoc.²⁰ Măcinat de boală și suferință, Virgil Boțoc a murit în 1998, fiind îngropat în același cimitir unde Luminița s-a refugiat, mult prea repede și împotriva voinței sale.

Familia Boțoc, constituită ca parte civilă, s-a judecat cu locotenent-colonelul Ion Păun și căpitanul Constantin Gheorghe, puși sub acuzare pentru morții din Calea Lipovei. Condamnați la închisoare, cei doi au fost grațiați de președintele Ion Iliescu.

EUGEN-FRANCISC NAGY (1972-1989)

S-a născut la 15 mai 1972 în localitatea Aiton, județul Cluj. În decembrie 1989 era elev la Liceul Industrial Nr. 9 din Timișoara.

În după-amiaza zilei de 17 decembrie 1989, mii de timișoreni au protestat pe Calea Girocului împotriva dictaturii ceaușiste. La intersecția Căii Girocului cu Strada Lidia au fost oprite 5 tancuri ale U.M. 01115 Timișoara, fiind blocate de un troleibuz pus de-a curmezișul străzii. Cu un alt troleibuz demonstranții au blocat retragerea tancurilor, iar mecanicii și comandanții blindatelor au fost molestați, fiind obligați să părăsească zona.²¹

Pentru recuperarea tancurilor în care se aflau 275 de obuze de război, generalul Ștefan Gușă i-a ordonat comandantului U.M. 01140 Lugoj, maior Paul Vasile, recuperarea blindatelor cu orice preț. În sprijinul detașamentului din Lugoj au fost trimiși și militari de la alte unități: U.M. 01125 Timișoara, U.M. 01008 Timișoara, U.M. 011233 Buziaș și U.M. 01380 Arad. Ca urmare a deschiderii focului, pe Calea Girocului din Timișoara au fost ucise, prin împușcare 11 persoane, printre care și elevul de 17 ani, Eugen-Francisc Nagy.²²

Eugen-Francisc Nagy a fost împușcat din spate, sub omoplatul stâng, și a fost dus la Spitalul Județean, unde a decedat, iar cadavrul a fost incinerat la Crematoriul „Cenușa” din București.

MONICA GABRIELA TAKO (1979-1989)

Născută la 13 iunie 1979, Gabriela Tako a fost o elevă premiantă, terminând ciclul primar cu media generală 9,90.²³ Fetița în vârstă de 10 ani se bucura de prețuirea colegilor și a profesorilor de la Școala Generală Nr. 7 din Timișoara.

În dimineața zilei de 17 decembrie 1989, în jurul orei 7,00, Iosif Tako pleca împreună cu soția Titina și fiicele Gabriela și Donka la părinții săi din Sânmihaiul Român. Cum auzise câte ceva din cele întâmplate în noaptea de sâmbătă spre duminică, hotărâse ca, înainte de a ieși din oraș, să treacă prin locurile unde se protestase împotriva regimului dictatorial. Dacă în zona Penitenciarului Timișoara, în fața Poștei Mari și a Comitetului Județean al P.C.R., spre surprinderea sa, nu vede „nicio urmă a evenimentelor din seara precedentă, curat peste tot, niciun geam spart, nicio vitrină lipsă”, când ajunge în zona Pieței Maria întâlnește o altă

²⁰ „Evenimentul zilei”, nr. 5743 din 16 decembrie 2009.

²¹ A.M.R.T., dosar 11/P/1997, vol. 3, f. 57.

²² Romeo Bălan, *Victimele libertății...*, p. 33.

²³ Arhiva Școlii cu Clasele I-VIII Nr. 7 „Sfânta Maria” din Timișoara.

realitate.²⁴ În această zonă vede milițieni cu scuturi și căști pe ambele părți ale Bulevardului 6 Martie, „vitrine sparte, urme ale focurilor, ale luptelor”.

Familia Tako se întoarce din Sânmihaiul Român în Timișoara în jurul orei 18,30. De la gară pornesc cu mașina pe Bulevardul Republicii, cu intenția de a merge acasă pe Calea Lipovei. Ajungând în dreptul magazinului de mobilă, au fost semnalizați să se oprească și să intre în parcare din fața Consiliului Sindicatelor. După ce s-au dat jos din mașină, s-au îndreptat pe Bulevardul Republicii spre Operă, pe trotuarul din stânga.²⁵ Când au ajuns la capătul magazinului de mobilă, vizavi de Hotelul „Banatul”, s-au oprit, pentru că în fața lor era un cordon de militari. După câteva minute de derută se va consuma drama familiei Tako, mărturisită de Iosif Tako în declarația dată în 10 ianuarie 1990: „Am stat pe loc vreo 10 minute, după care, fără nicio somație, s-a deschis foc în lumea care era adunată dincolo de intersecție. Unii trăgeau în sus, iar alții în mulțime. Din familia mea au fost răniți: fetița Gabriela în coapsă, fetița Donka, de 16 ani, în umărul drept deasupra claviculei și soția Titina în șold. Am luat în brațe fetița de 10 ani, Gabriela, și am fugit cu ea înspre Spitalul de Copii. Am intrat în spital la Secția de chirurgie, unde i s-a dat primul ajutor și a fost băgată direct la sala de operație”²⁶. În timp ce Gabriela a fost dusă la reanimare după operația care a durat două ore, mama și sora cea mare au fost pansate și apoi transportate cu o salvare la Spitalul Județean.

Iosif Tako s-a întors acasă, deși în acea noapte nimeni din bloc nu a dormit. Auzind „ce nenorocire” i se întâmplase, vecinii au stat toată noaptea cu el și i-au dat calmante și cafea. La primele ore ale dimineții, Iosif Tako s-a întors la spital, unde constată cu plăcere că fiica sa și-a revenit. Din păcate, în dimineața zilei de 19 decembrie, la orele 6,30, Gabriela moare în brațele surorii sale, Donka.

Drama familiei Tako continuă, pentru că trupul fetei decedate a fost trimis la Spitalul Județean pentru autopsie. În ciuda insistențelor familiei, Gabriela a fost luată de la morgă abia în 21 decembrie. Până sâmbătă, 23 decembrie, tatăl „a alergat în dreapta și în stânga pentru formalitățile obligatorii în astfel de situații, demersurile mergând atât de rău nu numai din pricina funcționarilor, ci și a situației de nesiguranță create de teroriștii din seara zilei de 22 decembrie, de când aceștia au declanșat un nou genocid”²⁷. În mormântarea trebuia să aibă loc duminică, dar din cauza evenimentelor calvarul familiei se prelungește, atmosfera de coșmar fiind relatată de Iosif Tako scriitorului Titus Suci: „Focuri răzlețe, răpăituri de automate, autoblindate în goană dintr-un loc în altul, după cum erau reparați teroriștii... a fost un adevărat coșmar. În casă, doar eu și Donka – după soție, căreia îi spusese ce se întâmplase doar atunci când am adus-o pe fetiță acasă, nu puteam merge din cauza gloanțelor, Gabi pe masă, eu cu auzul mereu încordat – nu cumva încetaseră și puteam să mă duc după nevastă? Când și când mă repezeam la fereastră, Donka mă implora să nu mă expun...”²⁸.

De aceea, în mormântarea s-a făcut abia luni, la orele prânzului, în condiții neobișnuite, mărturisite de tatăl elevei: „N-am putut merge la cimitir în coloană, am luat-o fiecare pe cont propriu, pe unde credea că nu e periculos, slujba, după ce s-au auzit două împușcături prin apropiere, încheindu-se grăbit, precipitat”²⁹.

Gabriela Monica Tako rămâne nemuritoare pentru prietena sa, Alexandra Lăcrimioara Hriscu care, potrivit mesajului transmis la doi ani de la tragicul eveniment, nu o va putea uita niciodată: „Tu pentru mine trăiești, lacrimi și flori îți dăruiesc pe mormântul tău. Dumnezeu să te slăvească și ți-am jurat că voi fi alături de tine... Azi, după doi ani de lacrimi, după sufletul

²⁴ Titus Suci, *Reportaj cu sufletul la gură*, Ediția a III-a, Editura SAOL, Timișoara, 2009, p. 81.

²⁵ Lucian-Vasile Szabo, *Jurnalști, eroi, teroriști... Revoluția de la Timișoara în presa locală*, Timișoara, 2009, p. 147.

²⁶ A. M. R. T., dosar nr. 767/P/1989.

²⁷ Titus Suci, *op. cit.*, p. 304.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*.

tău le-am vărsat, acei ce-au tras în noi mi-au distrus moralul, sunt persecutată, nimeni nu mă aude. Dragă Gabi, ce păcat că nu mai poți vorbi și să fii alături de mine! Pentru mine și mama trăiești, dragă Gabi”³⁰.

SILVIU-SEBASTIAN IORDAN (1971-1989)

Din păcate, bucuria și entuziasmul victoriei împotriva dictaturii comuniste, evidente după fuga soților Ceaușescu, nu a durat prea mult. Cei puțini ajunși în anticamera puterii prin lupta și jertfa celor mulți trebuiau să pozeze în salvatorii revoluției! Ca să pară convingători, au declanșat un sângeros și inutil război împotriva unui dușman necunoscut. Psihoza teroriștilor, războiul psihologic și diversiunea terestră și aeriană puse în scenă de noua putere pune stăpânire și pe Timișoara în seara zilei de 22 decembrie. Timp de trei zile și în orașul de pe Bega, ca și în București sau în alte orașe, se trage din nou, înregistrându-se 20 de morți și 79 de răniți³¹. Victime ale acestei diversiuni vor fi și tineri în uniformă școlară.

În seara zilei de 22 decembrie 1989, Silviu Sebastian Iordan, elev în clasa a XII-a la Liceul „C. D. Loga” din Timișoara, a plecat la prietenul și colegul său, Octavian Todor, pentru a urmări programul de la Televiziunea Română, declarată conjunctural liberă. La plecare, îi spune tatălui său să nu se îngrijoreze dacă va întârzia, deoarece vrea să stea mai mult în compania prietenului său, fiind sfârșitul unei săptămâni cu o semnificație aparte pentru el. Fiind tânăr, entuziast, sportiv – făcea karate și avea centura maro –, Silviu Iordan a participat, din primul moment, la evenimentele din Timișoara. A fost prezent sâmbătă seara în Piața Maria și în fața Județenei de Partid, duminică în Piața Libertății și la Podul Decebal, iar în zilele de 20 și 21 decembrie, în Piața Operei³².

În jurul orei 22,00, Silviu decide, cu un alt prieten, Paul, să plece acasă. În Piața Libertății un militar i-a rugat să-l ajute să facă un filtru și cei doi tineri au acceptat imediat. Mai mult, Paul s-a întors acasă la Octavian, solicitându-i să li se alătore, dar acesta a refuzat. După treizeci de minute începe să se tragă în piață și cei doi prieteni se refugiază în Cofetăria „Macul Roșu”³³. Îngrijorat de ceea ce se întâmplă în stradă, Octavian Todor pleacă spre centrul orașului, în căutarea celor doi prieteni și colegi, pe care îi găsește în cofetărie.

Din cauza situației create în piață cei trei elevi au decis, potrivit declarației lui Octavian Todor, să se întoarcă acasă la el, deoarece locuia în apropiere: „Când am ajuns la Cofetăria «Macul Roșu» de lângă Spitalul Militar, am văzut cum săreau din asfalt gloanțele, care se trăgeau de undeva de sus, de pe acoperiș. Nu știu cine trăgea. Am ajuns până la Piața Unirii și, în final, toți trei ne-am întors spre locuința mea. Eu eram înaintea, iar cei doi erau la câțiva pași în urma mea. Când am ajuns la începutul Străzii Popa Șapcă, locuitorii din blocul aflat pe colț ne-au atenționat că e pericol, pentru că se trage din unitatea militară aflată în partea de vis-à-vis a străzii. Aflând acest lucru, eu m-am îndreptat precipitat spre strada pe care locuiesc și care se află la vreo 30 de metri de la colțul unde se afla blocul menționat. A început să se tragă și am văzut și simțit cum gloanțele îmi treceau printre picioare. Se trăgea de undeva din spatele meu, mai mult ca sigur dinspre unitatea militară menționată. Au mai apărut și doi copii. Și asupra acestora s-a executat foc, dar au reușit să se ascundă în clădirile din jur”³⁴.

Momentul dramatic al deschiderii focului asupra celor trei elevi este descris și de Paul Popovici: „Am ajuns pe Str. Popa Șapcă, lângă unitatea militară. Todor a trecut primul peste Str. Popa Șapcă, luând-o către Str. Olimpiadei. La colț s-a oprit și ne-a făcut semn să trecem.

³⁰ A. M. R. T., dosar nr. 767/P/1989.

³¹ Romeo Bălan, *Victimele Revoluției. Timișoara – 1989*, Editura Memorialul Revoluției 1989, Timișoara, 2011, p. 88 (în continuare: Romeo Bălan, *Victimele revoluției...*).

³² Marius Mioc, *Revoluția din Timișoara așa cum a fost...*, pp. 119-120.

³³ A. M. R. T., *Fond documentar*, Dosar nr. 308/P/2000, vol. IV, f. 26.

³⁴ *Ibidem*, Dosar nr. 6/1990 al Curții Supreme de Justiție, f. 57.

Am trecut amândoi cu bine strada. Pe Str. Olimpiadei primul a fugit Todor, eu după el, la 10-15 metri, iar după mine Iordan, la vreo 3 metri. Am auzit niște împușcături și, văzând că gloanțele veneau spre mine, m-am trântit la pământ. După ce focul a încetat, m-am uitat înapoi și l-am văzut pe Iordan întins jos, dar cu picioarele spre mine. Am încercat să mai înaintez pe burtă și, pentru că s-a tras din nou asupra mea, m-am oprit. Am stat pe burtă circa 3 ore fără să mă mișc³⁵.

În urma deschiderii focului, Silviu Sebastian Iordan a fost împușcat mortal în torace, în jurul orei 0,00, la intersecția Străzii Olimpiadei cu Popa Șapcă. După încetarea focului, în jurul orei 4,30, Paul Popovici s-a ridicat și a mers la Octavian Todor, informându-l că prietenul lor este mort în stradă. Când s-a luminat de ziuă și a dispărut pericolul, părinții lui Todor l-au găsit pe Iordan mort în stradă și l-au transportat cu o salvare la Spitalul Județean din Timișoara.

Din raportul medico-legal nr. 1066/A din 25 decembrie 1989 rezultă că victima a prezentat, ca semne de violență, un „orificiu de intrare situat în regiunea axilară dreaptă, calibru între 6-7 mm, pergamentat roșiatic”, iar „orificiul de ieșire nu se depistează”³⁶. Raportul concluzionează că moartea a fost violentă, ca urmare a unei plăgi împușcate toracice cu hemoragie și că s-a tras din dreapta victimei, de la distanță. Gloanțele au rămas în victimă, dar familia s-a opus unei exhumări în vederea recuperării și a eventualei identificări a armei cu care s-a tras.

Peste un deceniu s-a realizat totuși o exhumare în condițiile mutării rămășițelor victimei într-un alt mormânt, în Cimitirul din Calea Buziașului. Din raportul de constatare tehnico-științifică nr. 285445 din 12 decembrie 2000 rezultă că resturile metalice „reprezintă oxizi metalici (fier, cupru și plumb). Restul metalic oxidat reprezintă miezul din oțel al unui glonț ce provine de la un cartuș calibru 7,62 mm. Probele supuse examinării nu au valoare operativă în vederea identificării armei cu care s-a tras”³⁷.

În timp ce tatăl victimei a susținut că asupra fiului său s-a tras „dintr-un autoturism Dacia 1300 de culoare albă cu nr. de înmatriculare 1-TM-514”³⁸, afirmație negată de Paul Popovici în declarația dată în 18 iulie 1990³⁹, majoritatea martorilor au declarat că s-a tras asupra celor trei elevi din Cazarma Oituz. În această cazarmă își aveau sediul mai multe unități militare subordonate Diviziei 18 Mecanizate Timișoara, iar din 21 decembrie 1989 în cazarmă a fost încartiruit un detașament de luptă de la U.M. 01068 Vânju Mare, format din 33 de cadre și 360 de militari în termen⁴⁰.

În jurul orei 0,00, militarii din cazarmă au deschis focul, susținând că s-a tras spre ei din blocurile din jur, de la etajele superioare, și din mai multe autovehicule. Declarațiile martorilor au fost confirmate de cercetările efectuate la fața locului. Astfel, din examinarea urmelor de gloanțe descoperite pe copacii și pe gardul din plasă de sârmă al imobilului situat pe Strada Olimpiadei nr. 2, s-a determinat direcția de tragere, respectiv blocul alimentar al Cazarmii Oituz, situat pe colțul Străzii Oituz cu Popa Șapcă. De aceea, concluzia lui Romeo Bălan este pe deplin justificată: „Pe fondul provocărilor din jurul unității, militarii i-au considerat pe cei 3 tineri suspecti și, fără să verifice, au tras spre ei. Deși militarii au relatat că unitatea a fost atacată, nu s-a probat acest lucru și nicio persoană nu a încercat să pătrundă în cazarmă. Dacă atacul ar fi fost real, în rândul militarilor s-ar fi înregistrat foarte multe victime, deoarece de pe clădirile din jur există posibilitatea de vizibilitate și de tragere spre curtea cazarmii”⁴¹.

³⁵ *Ibidem*, Dosar nr. 308/P/2000, vol IV, f. 27.

³⁶ *Ibidem*, f. 25.

³⁷ *Ibidem*, f. 41.

³⁸ *Ibidem*, f. 29.

³⁹ *Ibidem*, f. 51.

⁴⁰ Romeo Bălan, *Victimele revoluției...*, p. 110.

⁴¹ *Ibidem*, p. 115.

Nici în cazul uciderii elevului Silviu Sebastian Jordan nu s-au putut identifica vinovații, familia fiind obligată să accepte palida consolare că astăzi Strada Olimpiadei se numește Martir Jordan Silviu Sebastian.

LAURA ANDREEA NEGRUȚIU (1980-1989)

Laura, singurul copil al familiei Negruțiu, era în decembrie 1989 elevă la Școala cu Clasele I-IV „Nikolaus Lenau” din Timișoara. Părinții, ambii cu studii superioare, au înscris-o la o școală cu predare în limba germană. „Voiau să îi ofere condițiile cele mai bune. Era un copil reușit, inteligent, sănătos, de viață”, mărturisea mătușa sa, Eva Paul⁴².

Pentru că, după fuga lui Ceaușescu, psihoza teroriștilor a pus stăpânire și pe Timișoara, părinții au lăsat-o pe Laura în grija bunicilor. Din păcate, bucuria copilăriei și a vacanței de iarnă a fost brutal oprită în dimineața zilei de 23 decembrie. În această zi fatidică, în jurul orei 9,30, în apartamentul nr. 24 al imobilului cu nr. 1 din Strada Piatra Craiului, eleva de 9 ani a fost împușcată mortal. Glonțele tras din exterior a pătruns prin rulou și geam și a ucis-o pe eleva care era așezată pe pat și privea la televizor.

Potrivit raportului medico-legal eleva avea două semne de violență, respectiv orificiul de intrare și ieșire a glontelui: cervical anterior, plagă cu marginile negricioase cu diametrul de 1 cm și cervical posterior stânga, plagă cu marginile răsfrânte cu diametrul de 3 cm. S-a precizat că moartea s-a datorat unei plăgi împușcate cervicale și că tragerea s-a efectuat de la distanță, dinainte înapoi.⁴³

Bunicul minorei, Nicolae Negruțiu, a predat cămașa unui glonț deteriorată găsită în rana situată sub maxilarul victimei, iar ulterior, tatăl victimei a predat un miez de oțel al unui glonț găsit în tăblia de lemn a patului, unde se afla eleva în momentul împușcării. În urma expertizei balistice s-a tras concluzia că au făcut parte dintr-un cartuș calibru 7,62 mm, model 43, cu glonțul, miezul, tubul din oțel. În urma cercetărilor efectuate la fața locului și ca urmare a analizării traiectoriei ușor descendente a glontelui, s-a concluzionat că s-a deschis focul de pe terasa unui imobil situat vizavi de blocul în care a fost ucisă victima, de către un grup de militari⁴⁴.

Înmormântarea Laurei s-a făcut în aceeași atmosferă de panică și tensiune, descrisă de mătușa Eva Paul: „A trebuit să umblăm să facem rost de loc de veci. Nici nu am făcut înmormântarea așa cum trebuie. Era nebunie în oraș... La fiecare etaj stătea un soldat cu pușca. Au păzit familia să nu cumva să pățească ceva. Nici măcar o coroană nu am putut să-i facem, iar la înmormântare au fost doar buncii și părinții și încă o familie care ne-a ajutat cu transportul”⁴⁵. În drum spre cimitir, furgoneta cu care au transportat cadavrul a fost oprită la fiecare colț de stradă și controlată de revoluționarii cu banderole tricolore pe braț, iar în timpul slujbei de înmormântare s-a tras din toate părțile.

Drama familiei care și-a pierdut unica fiică într-un mod stupid și dramatic va continua și după liniștirea lucrurilor și revenirea la democrație. În 1999, mama Laurei a fost găsită moartă în baie, iar peste doi ani tatăl, paralizat din cauza unei scleroze multiple, a plecat alături de fiică și de soție, fără să afle identitatea ucigașului care a distrus o familie.

*

* *

⁴² adevarul.ro/locale/timișoara/decembrie-89-copil-zece-ani-impuscat-timp-uita-televizor-1-50a94cd7c42d5a6638631ff/index.html.

⁴³ Romeo Bălan, *Victimele revoluției...*, p. 102.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 103

⁴⁵ adevarul.ro/locale/timișoara/decembrie-89-copil-zece-ani-impuscat-timp-uita-televizor-1-50a94cd7c42d5a6638631ff/index.html

Pentru ei – Claudiu Vărcuș, Constantin Iosub, Luminița Florina Boțoc, Eugen-Francisc Nagy, Monica Gabriela Tako, Silviu-Sebastian Iordan și Laura Andreea Negruțiu – totul s-a sfârșit în decembrie '89, timpul transformând idealurile și visele lor în adrese de străzi și plăci comemorative.

Dumitru **TOMONI**